

Шифра ученика: |

Укупан број бодова: |

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

школска 2024/2025. година

ТЕСТ

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

ПРИЈЕМНИ ИСПИТ ЗА СЕЛЕКЦИЈУ УЧЕНИКА ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД ГИМНАЗИЈЕ
ЗА ШКОЛСКУ 2025/2026. ГОДИНУ
ИБО ПРОГРАМ

УПУТСТВО ЗА РАД

- За решавање теста предвиђено је **90 минута**.
- Пиши читко, ћириличким словима, водећи рачуна да твоји одговори буду разумљиви, али и граматички и правописно исправни (посебно обрати пажњу на употребу великог слова).
- Када решаваш задатке у којима се од тебе очекује да нешто допишеш, увек користи пуне називе; скраћенице нису дозвољене (нпр. треба написати именица, а не им. или локатив а, не лок. и слично).
- Задатке не мораш да радиш према редоследу којим су дати.
- Коначне одговоре напиши **хемијском оловком**. Док решаваш задатке, можеш да користиш графитну оловку, резач и гумицу.
- У задацима са више понуђених одговора **не добијају се бодови** уколико је поред тачних заокружен и нетачан одговор.
- Не признају се одговори који су написани графитном оловком, као ни одговори који су прецртавани и исправљани.
- Ако завршиш раније, предај тест и тихо изађи.

Желимо ти много успеха на пријемном испиту!

* Тестове, као ни делове тестова, није дозвољено умножавати нити јавно објављивати без претходне сагласности Министарства просвете.

1. Ко је помогао Вуку Стефановићу Караџићу у изради *Српској рјечника* 1818. године?
Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Ђуро Даничић
- б) Сава Мркаљ
- в) Јернеј Копитар
- г) Доситеј Обрадовић

2. Прочитај одломак из књиге *Крајња историја српској књижевној језика* Александра Милановића.

Преношење старословенске писмености, тј. хришћанства, подразумевало је преписивање богослужбених књига. Писари, односно преписивачи или дијаци, како су се још називали, испред себе су држали оригинални текст који су читали и преписивали, трудећи се да верно пренесу све особености рукописа. Иако је старословенски језик био канонизован језик култа који се није смео мењати због своје литургијске функције, јер би то практично представљало јерес, ипак су временом у њега почеле да продиру особине локалних словенских језика. То се тумачи несвесним утицајем тзв. унутрашњег диктата писара, односно „изговарања” речи „у себи” приликом преписивања рукописа. [...] Нехотично уношење матерњег говора преписивача при унутрашњем диктату било је условљено управо великом блискошћу старословенског са народним словенским језицима.

Већ је речено да у старословенским споменицима са српског тла (*Маријино јеванђеље*, *Темнићки најћис*) почињу да се препознају и поједине гласовне и морфолошке црте српског народног језика, тј. локалних штокавских говора, што важи и за споменике са других словенских територија. Међутим, тек стабилизовање углавном фонетских, али и морфолошких, па и појединих лексичких црта народног језика у старословенском проузроковало је стварање редакција *стйарословенској језика*: српске, руске, бугарске, македонске, румунске (влашко-молдавске), хрватске и чешке. За историју српске редакције изузетно су битни њени додири са просторно блиским редакцијама – бугарском, македонском и румунском, али и са удаљенијом, руском редакцијом, са којом су постојали готово непрекидни културни контакти. Српска редакција старословенског језика назива се још и *српскословенски језик*. Све редакције старословенског језика једним, надређеним именом називају се _____.

Заокружи слово испред назива језика који тачно допуњава последњу реченицу.

- а) црквенословенски језик
- б) рускословенски језик
- в) славеносрпски језик
- г) пансловенски језик
- д) народни језик

3. Испод наведених примера заокружи слово испред начина на који треба да се пишу: са цртицом, цртом или спојено.

A. ауто пут

а) са цртицом б) са цртом в) спојено

Б. (релација) Ниш Пирот

а) са цртицом б) са цртом в) спојено

В. лап топ

а) са цртицом б) са цртом в) спојено

Г. и мејл

а) са цртицом б) са цртом в) спојено

4. Заокружи слово испред реченице у којој су бројеви написани у складу с правописним правилима.

а) На школском такмичењу у кросу Ана је освојила 2 место.

б) Петар је био срећан што је на циљ стигао 11-ти.

в) Првих 50 такмичара добило је диплому за остварен успех.

г) Иако је био 21-ви, Јован је дисквалификован.

5. Заокружи слово испред **именице средњег рода** у чијој се деklinацији јавља **непостојано а**.

а) пловак

б) метар

в) оловка

г) село

д) једро

6. Подвуци **предлоге** у следећој реченици.

Испод старог моста протиче река, док се око њега шире сенке, горе на небу лебде облаци, али једино тада сунце сија јаче.

7. Одреди **вид придева** подвучених у стиховима из песме *Косовка девојка*.

Уранила Косовка девојка,
Уранила рано у недељу,
У недељу прије јарка сунца;
Засукала бијеле рукаве,
Засукала до белих лаката;
На плећима носи хлеба бела,
У рукама два кондира златна,
У једноме хлађане водице,
У другоме руменога вина;

Заокружи слово испред тачног одговора за сваки наведени пример.

У загради је додата именица уз коју стоји придев да се лакше снађеш.

I јарка (сунца)	а) одређени вид	б) неодређени вид
II (хлеба) бела	а) одређени вид	б) неодређени вид
III руменога (вина)	а) одређени вид	б) неодређени вид

8. Подвучи **именице у облику акузатива** у датој реченици.

Док сам шетао градом, угледао сам стару цркву, а затим посетио галерију са изложбом савремене уметности.

9. Заокружи слово испред речи чије значење је најближе подвученој речи у реченици.

Израелски званичник саопштио је данас да су израелске снаге почеле да се повлаче из кључног коридора Нецарим у Гази, што је део споразума о прекиду ватре са Хамасом.

- а) пролаз
- б) утврђење
- в) насеље
- г) аеродром
- д) узвишење

10. Прочитај одломак из *Епа о Гилгамешу* и размисли о значењу подвучене синтагме **дуго путовање**.

Све је видео он, господар земље.
Упознао је свакога и свачије знање и дело,
све је разумео.
Видео је живот и рад људи.
Изнео је на светло тајне и скривене ствари.
Мудрост, као понор дубока, била му је јасна.
Донео је вести из времена пре великог потопа.
Дугим путем ишао је у даљину.
Мучно је било дуго путовање и тегобна вожња.
Сву муку дао је патник да се испише клиновима.
У тврдом камену уклесана су сва дела
и све патње.

Гилгамеш, победоносни јунак,
саградио је зид око Урука.
Високо као брег диже се свети храм
у утврђеном граду.
Чврсто, као од туча, лежи насуги темељ.
Под заштитом узвишене куће,
у којој пребива бог неба,
далеко се пружа житница града,
прекрасно спремиште.
Сјајном белином блиста у светлу
краљевска палата.
Цео дан стоје стражари на бедемима,
а и ноћу бдију ратници.

Које значење има подвучена синтагма **дуго путовање**?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Представља Гилгамешову склоност ка природи и животу ван града.
- б) Представља Гилгамешов бег од Урука и тежњу ка личном задовољству.
- в) Представља неспособност Гилгамеша да уочи и разуме потребе грађана.
- г) Представља искушења и изазове захваљујући којима Гилгамеш стиче мудрост.

11. Заокружи слово испред имена књижевника на којег се односи наведени текст.

Писао је хумористичко-сатирична дела, у којима све што се збива остаје у границама реално могућег, хумористичко-сатиричне текстове с елементима гротескне фантастике, али је највећи успех постигао у жанру алегоријско-сатиричне приче, коју и уводи у српску књижевност

- а) Јован Јовановић Змај
- б) Радоје Домановић
- в) Јован Стерија Поповић
- г) Стеван Сремац

12. Прочитај део текста Јована Скерлића о једном нашем писцу, па његово име напиши на линији.

Он је говорио са проповеднице „добрим слушаоцима, кметовима и кметским синовима, и то језиком којим су они међу собом говорили. Он је био ставио себи за правило: када пише обредна и теолошка дела, када говори Богу, да пише божанским, црквеним језиком, али када се разговара са својом паством, простим шајкашима у Коморану и Ђуру, да се служи, „ради разуменија простим човеком“, „простим дијалектом“, да пише „на простое, уразумителноје знаније сербскоје за сељане и просте људе.“ И тај „прости дијалекат“ он је врло лепо дотерао и усавршио, оспособио га готово за књижеван језик. Он не само да је одлично знао простонародан језик, но је умео и да за апстрактне појмове и за научно и реторично изражавање нађе врло zgodne и тачне речи, које би се и данас могле употребљавати у нашем књижевном језику. И нигде се више не види колика је штета што је устављен природни развитак српскога језика и што је народни језик замењен црквеним језиком но у списима првога и далеког претходника Вука Караџића.

Пуно име и презиме писца: _____

13. Одреди књижевни род и књижевну врсту на основу понуђеног одломка.

Вечерњи сумрак. Крупне и мокре пахуље снега лено се вију око тек упаљених фењера, и танким меканим слојем покривају кровове, коњска леђа, људска рамена, каше. Кочијаш Јона Потапов сав је бео као привиђење. Пресавио се колико се може савити живо тело, седи на седишту и не миче се. Да напада на њега читав смет снега, он, изгледа, ни тада не би помислио да га стресе са себе... И његово коњче је бело и непомично. Својом непомичношћу, избоченим облицима, ногама правим као мотке, оно чак и изблиза личи на јевтин колач у виду коњића. И оно је, по свему судећи, утонуло у мисли. Онај кога су одвојили од плуга, од свих пејзажа на које је навикао и дотерали овамо, у ову провалију нуну чудовишних ватри, непрекидне хуке и журбаног света – тај мора да се замисли...

Одавно се Јона и његов коњић не мичу с места. Још јутрос су изашли из свог станишта, а прве муштерије нема на нема. Већ се и вечерња тама спушта на град. Бледило фењерске светлости уступа место јарким бојама и улична гужва и врева су све бучније.

Књижевни род: _____

Књижевна врста: _____

14. Прочитај стихове из *Комада од различнијех Косовскијех њјесама*, па одговори за захтев.

Славу слави српски кнез Лазаре
У Крушевцу мјесту скровитоме,
Сву господу за софру сједао,
Сву господу и господичиће:
С десне стране старог Југ-Богдана,

Којом од понуђених стилских фигура се постиже **ритмичност у свим** наведеним стиховима?

Заокружи слово испред тачног одговора.

а) анафора

б) епифора

в) алитерација

15. Прочитај одломак из Шекспирове трагедије *Ромео и Јулија*, па одговори за захтев.

КАПУЛЕТ

Прерано удате прерано су старе.
Земља ми прогута моје наде све
сем ње, која ми је последње потомче.
Али јој приђите, Парисе, па нека
заволи вас; моја воља ће да чека
на оно само што је драго њој;
њен избор ће бити и благослов мој.
Вечерас дајем давнашње весеље
и гозбу за своје миле пријатеље,
па дођите да им увешате број;
од оних најдражих бићете гост мој.
У мом скромном дому видећете звезде
лепше од небеских светиљки да језде.
Сласт коју бујни младићи осете
кад гиздави април нагази на пете
хроне зиме, и ви имаћете тамо,
окожени женским пупољцима само.
Чујте све, видите, заволите ви
од њих многих, где ће бити ми и кћи,
најзаслужнију што ће за вас бити
и једина. Хајте са мном.

(*Слуји.*)

А сад и ти,
момче, по лепој Верони свуд зађи
па сваког што је забележен нађи,
и реци свима још у списку том
да су добродошли у мој дом.

(*Капулет и Парис одлазе.*)

СЛУГА (*окреће цедуљу*)

Да нађем оне чија су имена ту записана. Записано је
да обућар треба да послује са својим рифом, кројач са
својим калупом, рибар са својом кичицом, а сликар са
својом мрежом. Али мене шаљу да нађем оне чија су
имена ту записана, а никад не могу пронаћи чија је имена
писар записао ту. Морам ићи ученима. У добри час!

Зашто слуга не може пронаћи људе чија имена су записана на цедуљи?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Због тога што је збуњен Капулетовим говором и не зна шта треба да ради.
- б) Зато што он не познаје учене људе, па му је тешко да их пронађе.
- в) Због тога што је неписмен, па не може да прочита шта пише.
- г) Зато што је Капулет у узбуђењу све погрешно записао.

16. Прочитај одломак из драме *Тврдица* Јована Стерије Поповића, а затим одговори на питање.

ЈАЊА: Не знаш, шкиљи! А ко е шушкио на моја врата?

ЈУЦА: Забога, у соби није било никога!

ЈАЊА: Никога, проклето кост, само тебе! Немаш твоја кујна, као газдарица, него да си скиташ по собу?

ЈУЦА: Забога ваљда знам шта ми је посо?

ЈАЊА: Алопу! Знаиш да изгубиш глава твога господара. Апаге, шкиљи, у кујну, ту ти теби месту! (*Ухвати је за руку, њак је испера најоље, и забрави како једна, њако и друга врати.*)

Проклето Ева, оћи да превари свога муж! (*Оћвори оћей свој сандук.*) Мои красни живот! (*Премеће новце, ња њосле усћане и њрошеили се мало.*) Како ми расти срцу кад видим мои лепи дукати, кад гледим мои красни талири и кад пазим велики пакли сос банку! Што ћу да му дам? Ово кажи: „Немој мене, господар!” Ово опет виче: „Немој мене, ја сум лапа!” Шкиљи мали, нећим да вас продам, оћим да вас котим, више, све више, ја, довде! (*Показује врх сандука.*)

Које значење има подвучена метафора у датом тексту?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) љубав према неверној жени
- б) однос према новцу
- в) страст према девојачкој лепоти
- г) складан породични живот

17. Прочитај одломке из *Писма кнезу Милошу Вука Стефановића Караџића*, па одговори на захтев.

Најпре ћу да кажем, као за правило, по коме ће ми се о свему осталом судити моћи, да је свакога владаоца права полза само оно, што је и полезно и за његов народ; а што је год његовом народу на штету, оно ни њему никако не може бити на праву ползу. Овог правила држећи се ја мислим:

Ваљало би дати народу правицу, или, као што се данас у Европи обично говори, конституцију. Ја овде не мислим конституцију француску, или англијску, али нову грчку; него, отприлике, да се одреди начин правитељства и правитељство да се постави (по ономе ферману или ати-шерифу, јер ко Вам год каже или одобрава, да другојачије бити може, онај Вас лаже и на зло навраћа); да се сваком човеку осигура живот, имање и чест; да свако свој посао, који ником није на штету, може радити по својој вољи, и по својој вољи живети; да сваки човек зна, шта му ваља чинити, да се не боји нити Вас нити и кога другога; да нико никога не може на силу натерати да га служи. [...]

Данас у Србији правитељства, у правоме смислу ове речи, нема никаквога, него сте цело правитељство Ви сами: кад сте Ви у Крагујевцу, и правитељство је у Крагујевцу; кад сте Ви у Пожаревцу, и оно је у Пожаревцу; кад сте Ви у Топчидеру, и оно је у Топчидеру; кад сте Ви на путу, и оно је на путу; а да Ви сутра, сачувај Боже, умрете (које једном мора бити), умрло би и правитељство, па онда, ко би био јачи, онај и старији. [...]

Кад би се у Србији правитељство поставило, онда би Србија добила пристојно и нужно поверење и код држава и код приватни људи, јер би правитељство најпре добро размислило, шта ће обрести или учинити, а кад би нешто обрело или учинило, онога би се тврдо држало, по оној народној приповести „Царска се не пориче” (које се не каже само за царева, него за све владоце и за правитељства). [...]

Шта Вук Караџић препоручује Милошу Обреновићу?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Ко год се Милошу супротставља, он га лаже и наводи на зло. Народ ради све како жели и не боји се никога, па треба утврдити правду кроз Милошеву владавину. Само Милош (где год се налазио) може исправно да одлучује, али ће и он једног дана умрети, па ће завладати јачи и старији. Његовој речи се не треба супротстављати, иако није царска реч, јер то важи за све владаре.
- б) Само оно што је корисно за владара може бити корисно и за народ. Народу треба дати оно што је у његовом интересу, а не интересу француском, енглеском или грчком и ко год каже другачије, он му не мисли добро. Нико, осим Милоша Обреновића, не зна шта је исправно, а он то зна где год се налазио: у Крагујевцу, Пожаревцу или на Топчидеру. Кад би се у Србији успоставиле институције, она би брзо постала царевина.
- в) Вук сматра да ће му се судити због тога што пише и по том правилу износи остале тврдње. Народу треба дати истину, али не француску, енглеску или грчку, него нашу, што нико не може оспорити. Свако треба да има право да живи како хоће, по својим правилима. Ако Милош умре, умреће и правда, а ако се успостави наша истина и други ће нас поштовати.
- г) Само оно што је корисно за народ може бити корисно и за владара. Треба народу дати законе и направити институције које ће осигурати слободу сваког човека. Институције, иако постоје, заправо немају никакве вредности, јер је сва моћ у рукама владара. Вредност институција се огледа у томе што оне морају да испуне оно што обећају.

18. Прочитај одломак из *Горској вијенца* у коме КОЛО пева о почетку сукоба са потурицама и одломак из *Антијоне* у коме ХОР пева о међусобном убиству Полиника и Етеокла, па одговори на захтев.

КОЛО

Бјеше облак сунце ухватио,
бјеше гору тама притиснула,
пред олтаром плакаше канђело,
на гусле се струне покидале,
сакриле се виле у пештере –
бојаху се сунца и мјесеца;
бјеху мушка прса охладњела,
а у њима умрла свобода,
ка кад зраке умру на планину,
кад утоне сунце у пучину.
Боже драги, свјетла празника!
Како су се душе прађедовске
над Цетињем данас узвијале!
Играју се на бјела јата,
како јата дивних лабудовах
кад се небом ведријем играју
над образом свјетла језера.
Соколови пет Мартиновићах,
које једна прса задојише
а одњиха једна колијевка,
два Новака с барјактаром Пимом,
и витезе Бориловић Вуче,
који први удристе на Турке –
ко умије вама сплести вјенце?
Споменик је вашег јунаштва
Гора Црна и њена свобода!

ХОР

Прва сѝрофа

Зрако сунчева, прекрасни
сјају, какав никада још
Теби седморих врата пре
засјао није! Грану, гле,
дана златнога зенице,
преко Диркиних вира стиже!
Са штитом белим душмана,
што из Арга оружан сав
дође нам, њега у бежање ти
уздом потера бржом.
У земљу га нашу Полиник довео
због противуречних спорова љут;
ко орао гласно кликчући,
од Арга до Тебе прелети пут,
а крила ко бели сјала му снег,
сав оружан би
и коњогривком заштићен кацигом.

Прва анѝисѝрофа

Изнад кровова стаде већ
па на седмора врата свуд
зину копљима убојним,
али оде пре него крв
наша жвало му напуни,
још пре него нам венац кула
жар запали оморигов.
Такав бојни Арејев звек
с тећа заори, и жестоки змај
тешку битку је био.
Ветичање охота језика Див
не трпи никако: спазивши њих
где снажном бујидом наваљују сви
по звекетом злата се поносе још,
он муњом завитла па обори тог
што срташе већ
на зиду да запева победу.

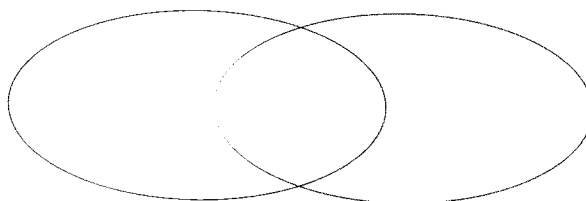
Друџа сѣрофа

На тле се одбојно отровали који тада
с огњем у руци у махниту нападању
јурну помаме пун
као ветра прељутог мах.
Ту њега таква стиже смрт.
Другима, гле, друкчију коб
досуди тај велики бог
Ареј, пресрећан борац.
На седморим вратима седам се свих
поређало вођа, сви јуначки сој,
и силноме Диву приказују плен
ко свечану жртву до јадника два;
по оцу и мајци рођена браћа,
а један на другог удари копљем
и обадва једнаку нађоше смрт.

Распореди следеће тврдње у дијаграм тако што ћеш у лево поље уписати слова испред оних које се односе на *Горски вијенац*, у десно поље слова испред тврдњи које се односе на *Антијону*, а у њихов пресек она слова која се односе на оба дела.

- а) Исказивање духовности кроз алегорјске слике из природе.
- б) Истицање борбе за слободу као највишег људског идеала.
- в) Изражавање колективне свести народа кроз хорску песму.
- г) Изношење идеје о божанској интервенцији у сукобу људи.
- д) Избегавање директног приказивања насиља на позорници.

Горски вијенац

Антијона

19. Прочитај песму *Каг млицијах умреји*и Бранка Радићевића, па одговори на захтев.

Лисје жути веће по дрвећу,
Лисје жуто доле веће пада,
Зеленога више ја никада
Видет нећу!

Глава клону, лице потавнило,
Боловање око ми попило,
Рука ломна, тело измождено,
А клеца ми слабачко колено:
Дође доба да идем у гроба.

Збогом житку, мој прелепи санче,
Збогом зоро, збогом, бели данче,
Збогом, свете, некадањи рају,
Ја сад морам другом ићи крају!

О, да те тако ја не љубља жарко,
Још бих гледо твоје сунце јарко,
Слушо у грома, слушао олују,
Чудио се твојему славују,
твојој реци и твојем извиру –
Мог живота вир је на увиру!

О, песме моје, јадна сирочади,
Децо мила моји лета млади,
Тедо дугу да са неба свучем,
Дугом шарном да све вас обучем,
Да накитим сјајнијем звездама,
Да обасјам сунчаним лучама.
Дуга била, па се изгубила,
звезде сјале, па су и пресјале,
А сунашце оно огрејало –
И оно је са неба ми пало.
Све нестаде што вам дати справља,
У траљама отац вас оставља.

Заокружи **слова** испред одговарајућих тумачења песме.

- а) Стихом *Боловање око ми попило* наглашавају се патња и физичко слабљење лирског субјекта.
- б) Користи се контраст између живота и смрти, али смрт није приказана као трагична већ као ослобађајућа.
- в) Песма илуструје утицај српске епске поезије преко јасне ритмичке структуре и организованости стихова.
- г) Лирски субјект се осврће на своје стваралаштво и жалећи, са болом, опрашта се од њега.
- д) У песми је присутна дубока верска симболика која изражава наду и спасење кроз веру.

20. Прочитај одломак из приповетке *Шињел* Николаја Гогоља, па одговори на захтев.

Када је и на који начин Акакије Акакијевич ступио у оно надлештво, и ко га је тамо упутио, нико не може да се сети. Измењало се много директора и разних начелника, а он је увек био на истом месту, на истом положају, увек на истоме послу, увек чиновник за преписивање аката; тако да су људи најзад поверовали да се он сигурно тако готов и родио, у виц-мундиру и с ћелом на глави. У надлештву га нико није поштовао. Послужитељи не само да се нису дизали на ноге кад би он пролазио поред њих, него га нису ни гледали, као да кроз ходник пролеће обична мува. Старешине су с њим поступале некако хладно – деспотски. Млади чиновници су му се подсмевали и терали с њим свакојаке шале. [...] На све то Акакије Акакијевич није пуштао ни гласка, као да око њега никога и нема. Није све то имало никаквог утицаја ни на његов рад: пишући усред тих ометања, он не би учинио никакву грешку у преписивању. [...] Тешко би било наћи човека који би тако уживао у своме послу као Акакије Акакијевич. Мало би било рећи: он је ваљано служио; не, он је служио с љубављу. Преписивање аката за њега је било читав један свет, пријатан, пун промена. Задовољство му се читало на лицу; нека слова је нарочито волео, и кад би писао једно од њих, био је ван себе од радости: и смешкао се, и подмигивао, и муцао уснама, тако да му се готово на лицу могло прочитати свако слово које је исписивало његово перо.

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења одломка.

- а) Гогољ критикује понашање младих чиновника одлучних да Акакија Акакијевича отерају са посла.
- б) Одломак приказује Акакија као снажну личност која се одушире непријатељском окружењу и храбро брани своје достојанство.
- в) Опис Акакијевог лица док пише открива његову жељу да се кроз уметност писања изрази као стваралац, а не само као чиновник.
- г) Однос надређених према Акакију Акакијевичу немилосрдан је, заснован на наредбама и одсуству људскости.

